

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

צידת מזיקים במועד ובשביעית

(ו' ב') **משנה:** (1) צדין את האישות (חפרפרת) ואת העכברים משדה האילן ומשדה הלבן (בית הבעל) כדרכו (אין צריך לשנות בצידה) במועד (מפני שמפסידין בו) ובשביעית.¹ (2) וחכמים אומרים: משדה האילן כדרכו (מפני שהפסד מרובה הוא), ומשדה הלבן שלא כדרכו (משום דלא מפסיד כולי האי בשדה הלבן).

(ז' א') **תנו רבנן:** כיצד כדרכו? חופר גומא (בסמוך לקן שלהם) ותולה בה מצודה (מלכודת). כיצד שלא כדרכו? נועץ שפוד (במקום שהם מצויים), ומכה בקורדום, ומרדה האדמה מתחתיה (וממעך אותם).

תניא: רבי שמעון בן אלעזר אומר: כשאמרו משדה לבן (דוקא) שלא כדרכו, לא אמרו אלא בשדה לבן הסמוכה לעיר. אבל בשדה לבן הסמוכה לשדה האילן, אפילו כדרכו. שמא יצאו משדה הלבן ויחריבו את האילנות.

שיטות הראשונים

צידת אישות ועכברים משדה לבן: דעת רי"ף גיאת, אשכול, רי"ף, ראב"ד, תוספות, ורא"ש, שבשדה הלבן הסמוכה לשדה האילן, מותר לצודם כדרכם (מפני שיוצאים ממנה ומפסידים את האילן). ואם אינה סמוכה לשדה האילן, אין צדים אותם אלא על ידי שינוי.² ודעת הרמב"ם לחומרא, שבשדה הלבן הסמוכה לשדה האילן, אינו מותר אלא על ידי שינוי. ואם אינה סמוכה לשדה האילן, אסור אפילו על ידי שינוי.³ והשו"ע סתם **כרוב הראשונים**, ובשם יש אומרים כתב **כרמב"ם**.⁴

¹ בצידת אישות ועכברים בשביעית הצד לאסור לפי המפרש, הוא משום דמתקן השדה. ותוספות (ו' ב', ד"ה צדין) ביארו דודאי צריך למיסקל אבנים מתוך שדהו כשמפנה האישות. ותלמיד ר"י מפרש ביאר, משום דדמי למסקל, שנוטל מה שמזיק לשדה ולתבואה, כמו מסקל האבנים דמתסר, כדאמר בריש פרקין (ג' א') ונטשתה מלסקל.

² לפי גירסתנו, במשנה הגירסה: "וחכמים אומרים". ובברייתא: "כשאמרו משדה לבן שלא כדרכו, לא אמרו אלא בשדה לבן הסמוכה לעיר. אבל בשדה לבן הסמוכה לשדה האילן, אפילו כדרכו, שמא יצאו משדה הלבן ויחריבו את האילנות". הברייתא מבארת את דברי חכמים, שמה שהצריכו שינוי, דוקא בסמוכה לעיר. ולפי כללי הפסיקה, תנא קמא וחכמים, הלכה כחכמים.

והרי"ף ורא"ש ועוד, גרסו במשנה "רבי יהודה אומר" (במקום "וחכמים אומרים"), ובברייתא גרסו: "כשאמרו בשדה הלבן כדרכו" וכו' וקאי אתנא קמא. ולפי כללי הפסיקה, סתמה המשנה כדברי תנא קמא, דהיינו חכמים, ונמצא שבמחלוקתם עם רבי יהודה הלכה כמותם. נמצא שלהלכה, אין הבדל בין הגרסאות, שכן גם לגירסה זו, הלכה כתנא קמא (חכמים) שבסמוכה לשדה אילן - כדרכו, וסמוכה לעיר - על ידי שינוי.

³ וביאר הגר"א: במשנה גרס הרמב"ם "וחכמים אומרים". ובברייתא גרס: כשאמרו בשדה הלבן לא בשדה לבן הסמוכה לאילנות וכו' (דהיינו שלא גרס "שלא כדרכו", או "כדרכו", אלא הברייתא מתייחסת באופן כללי הן לדברי תנא קמא, והן לדברי חכמים, ומבארת שמחלוקתם רק בשדה הסמוכה לאילנות; אבל בסמוכה לעיר, לתנא קמא דוקא בשינוי, ולחכמים אף בשינוי אסור). ולפי זה אין הכרעה בברייתא כאף שיטה, והלכה כחכמים, שבסמוך לעיר אסור אף בשינוי. וראה ב"י (מהלכים נוספים).

ובביאור הלכה (ד"ה ויש אומרים) כתב שלגבי שדה לבן הסמוכה לשדה אילן, גם דעת רבינו חננאל ושבוילי הלקט שצריך שינוי (שהביאו רק דברי רבי יהודה שצדים משדה אילן כדרכו, ומשדה לבן בשינוי, ולא הביאו ברייתא דרבי שמעון בן אלעזר המחלקת בין סמוכה לשדה אילן לשאינה סמוכה). אמנם בשדה לבן שאינה סמוכה, משמע מהם שמותר על ידי שינוי (ממה שהעתיקו רק תחילת הברייתא, משמע שבכל מקרה מותר על ידי שינוי).

⁴ אור"ח תקלז, ג. וביה"ל (ד"ה ויש אומרים) כתב שביחס לשדה לבן הסמוכה לשדה אילן, דעת רוב הראשונים דצד כדרכו. ולכן אין למחות ביד המיקל. וכן בשדה לבן שאינה סמוכה, מוכח מרוב הראשונים דמהני שינוי. חוץ מדעת הרמב"ם שמחמיר בזה. ועל כן על ידי גוי בודאי יש להקל. כל הפיסקה על פי ביאור הגר"א (ס"ק טז-יז). וראה מגיד משנה ובית יוסף.

מקורות: רי"ף גיאת וראב"ד (הו"ד במגיד משנה, הל' יום טוב חה). רמב"ם (הל' שביתת יו"ט חה). אשכול (סי' מג). תוספות (ז' א',

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

צידת אישות ועכברים בשביעית: מדברי תוספות מבואר דרבי יהודה (בגירסתנו 'חכמים') אסר צידה בשדה לכן בשביעית, כמו במועד, ופליג אתנא קמא. וכן דעת ריב"א. ודעת רבינו יחיאל מפריש דרבנן לא אסרי אלא במועד, ומשום טירחא. אבל בשביעית טירחא שרי, ועבודת קרקע לא הוי⁵ והרמב"ם השמיט הדין.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות חול המועד, סימן תקלז)

ג. אישות ועכברים שפסידים בשדה אילן מתר לצידן כדרכו, שחופר גומא ותולה בה המצודה; ואפלו בשדה הלכן הסמוכה לשדה האילן מתר לצידן כדרכו, שיוצאין ממנה ומפסידים האילן; ואם אינה סמוכה לשדה האילן, אין צדין אותן אלא על ידי שנוי שנועץ שפוד בארץ ומנענעו לכאן ולכאן עד שנעשית גומא, ותולה בה המצודה; ויש אומרים שבשדה הלכן הסמוכה לשדה האילן אינו מתר אלא על ידי שנוי, ואם אינה סמוכה לשדה האילן אסור אפלו על ידי שנוי.

בנית גדר וכותל בחול המועד

(ו' ב') (המשך משנה): ומקרין את הפירצה במועד (שאם נפלה מקצתה, חוזר ומתקנה במועד). ובשביעית בונה כדרכו (דלאו עבודת קרקע הוא).

(ז' א') (ומברר) כיצד מקרין? רב יוסף אמר: בהוצא ודפנא.

במתניתא תנא: צר בצרור (מניח אבנים זה על גב זה), ואינו טח בטיט.

אמר רב חסדא: לא שנו (דאמר מתניתין מקרין, אבל אינו בונה כדרכו) אלא כותל הגינה (דליכא פסידא יתירא אי עיילי בה אינשי). אבל כותל החצר, בונה כדרכו (דאיכא פסידא יתירא אי עיילי בה גנבי, וגנבי ממוניה).

(ומבאר) ודוקא בונה, אבל סותר לא.

וכותל גוחה (שוחה ונטוי), סותרו ובונה. **כדתניא:** כותל הגוחה לרשות הרבים, סותר ובונה כדרכו מפני הסכנה (שלא ייפול על הולכי רשות הרבים)⁶.

שיטות הראשונים

מעשה אומן בדבר האבד שאינו אוכל נפש: כתב רמב"ן, שכל שהוא לצורך המועד, כיון שאינו צורך אוכל נפש, לא הותר במעשה אומן אלא במעשה הדיוט. וכתב המגיד משנה, שדבריו הם כלל לכל כיוצא בזה, ולדבריו כותל חצר שנפל

ד"ה תניא). רא"ש (ס' ח). שיבולי לקט (ס' רכא). וראה שאילתות (פרשת וזאת הברכה, שאילתא קע).

⁵ ולא דמי למסקל, דהתם סילוק האבנים משביח הקרקע עם התבואה, ודמי שפיר לעבודת הקרקע. אבל הכא, אינו משביח הקרקע, דאדרבה עיקר הקרקע משביח בהם, שמנדנדות אותה, ואינו מתקן אלא התבואה. מקורות: ריב"א (הו"ד בתלמיד ר"י מפריש). תלמיד רבינו יחיאל מפריש (ד"ה בשדה האילן כדרכו). תוספות (ד"ה צדין).

⁶ כל הקטע מ"דוקא בונה" עד הסוף, הוא ציטוט מהרי"ף, והוא על פי לישנא בתרא בגמרא.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שבונה כדרכו הוא מפני שמירת ביתו, ועשאוהו כצורך אוכל נפש, לפי שהוא דבר האבד, ואינו צריך שינוי.⁷

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות חול המועד, סימן תקמ)

א. בְּנִין, אֶפְלוּ כָּל שְׁהוּא, אָסוּר; וְאִם נִפְרָץ גָּדַר גָּנְתוּ אוֹ כִּתְל חֲצָרוֹ שְׁבִינוּ לְחִבְרוֹ (מְרֻדְכִי פ"ק דמ"ק וְהִגְהוּת מִיְמוֹנֵי פ"ח), בּוֹנְהוּ מַעֲשֵׂה הַדְּיוּט דְּהִינוּ שְׁמַנִּיחַ אֲבָנִים זֶה עַל זֶה וְאִינוּ טַח בְּטִיט; אוֹ גוֹדֵר אוֹתוֹ בְּקַנִּים וְגַמָּא וְכִיּוֹצֵא בָהֶם. וְכֵן אִם עָשָׂה מַעֲקָה לָגַג, בּוֹנֵה אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה הַדְּיוּט; אֲבָל כִּתְל חֲצָר הַסְּמוּךְ לְרִשׁוֹת הָרַבִּים שְׁנַפְל, בּוֹנֵהוּ כְּדָרְכוֹ; וְאִם הָיָה נוֹטָה לְפַל, סוֹתְרוֹ מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה וּבּוֹנֵה כְּדָרְכוֹ. הַגֵּה: וְאֶפְלוּ אֵינוּ נוֹטָה רַק לְחֲצָר אוֹ לְמִבּוּי, מִתֵּר לְסִתְרוֹ מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה וְלַחֲזוֹר וְלִבְנוֹתוֹ; וְכֵן בְּשֵׂאֵר דְּבָרִים דְּאִיכָּא לְמִיחַשׁ לְסַכָּנָה, בּוֹנֵה וְסוֹתְרוֹ כְּדָרְכוֹ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם רַבְּנּוּ יְרוּחָם בנ"י).

ראיית נגעים במועד

(ז' א') **משנה:** רבי מאיר אומר: רואין את הנגעים להקל (שאם טהור הוא, אומר לו טהור אתה, ששמחה היא לו), אבל לא להחמיר (שאם טמא הוא, ישתוק ולא יטמאנו ויצריכנו לצאת חוץ למחנה, מפני שאבל הוא לו במועד). וחכמים אומרים: לא להקל ולא להחמיר (שאיין כהן רשאי לשתוק⁸).

תניא: רבי מאיר אומר: רואין את הנגעים להקל, אבל לא להחמיר. רבי יוסי אומר: לא להקל ולא להחמיר. שאם אתה נזקק לו להקל, נזקק לו אף להחמיר. אמר רבי: נראין דברי רבי מאיר במוסגר, ודברי רבי יוסי במוחלט.

אמר רבא: בטהור (שנתנגע) כולי עלמא לא פליגי דלא חזו ליה (דאי חזי ליה, לא מהני ולא מידי⁹). בהסגר ראשון דכולי עלמא לא פליגי דחזי ליה.¹⁰

(ז' ב') כי פליגי בהסגר שני (אם בא שביעי של שבעת ימי הסגר שני בחולו של מועד). מר (רבי מאיר) סבר בכהן תליא מילתא, אי טהור אמר ליה טהור, ואי טמא שתיק.¹¹ ומר סבר "לְטַהְרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ" כתיב.¹²

⁷ מקורות: רמב"ן (לקוטיו, ד"ה קצרו של דבר). מגיד משנה (הל' שביתת יו"ט ת,ז).

⁸ ומוטב שלא יהיו רואין כלל, דכל זמן שלא ראהו הכהן ולא אמר לו טמא, הרי הוא כטהור גמור, דבכהן תליא מילתא, דכל זמן שלא ראהו, טהור. רש"י.

⁹ דלרבי מאיר דאמר רואין להקל ולא להחמיר, הכא מאי עביד ליה? דאי טהור הוא, לא מהני ולא מידי דהשתא נמי טהור ועומד. ואי טמא הוא, שתיק. הלכך אין רואין. ולרבי יוסי נמי ודאי אין רואין, דהא אין כהן רשאי לשתוק ושמא יטמאנו לזה. רש"י.

¹⁰ שאם חל שביעי שלו של הסגר ראשון בחולו של מועד, יכול כהן לראותו. דאי מטהר ליה, שמחה הוא לו. ואי מצריך ליה שבעת ימים שנית, מאי אפסדיה? אי לא חזי ליה, בבית הכלא נמי הוה עומד. רש"י.

¹¹ ואינו מצריכו שילוח חוץ למחנה, דנוח לו לזה שיהא מוסגר וישמע קול בני אדם, ואל יצא חוץ למחנה מוחלט, אע"פ שיהא שם מותר בתשמיש. דקא סבר רבי מאיר, צוותא דעלמא ניחא ליה. רש"י.

¹² ויקרא, פרשת תזריע, יגנט. והגר"א (בהגהות לש"ס) הגיה וגרס: בהסגר שני דכולי עלמא לא פליגי דחזי ליה. כי פליגי בהסגר ראשון (ור' חזו"א, או"ח, מס' מו"ק, סי' קלה; ונגעים סי' ד, ס"ק יז).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(ז' ב') אמר מר, אמר רבי: נראין דברי רבי יוסי במוחלט,¹⁴ ודברי רבי מאיר במוסגר.¹⁴

(ומקשה) והתניא איפכא!

(ומתרץ) תנאי היא אליבא דרבי, מר סבר צוותא דעלמא עדיף ליה, ומר סבר צוותא דאשתו עדיפא ליה.¹⁵

למימרא דמוחלט מותר בתשמיש המיטה?

אין. והתניא: "וְיָשֵׁב מִחוּץ לְאֶהָלוֹ שְׁבַעַת יָמִים", שיהא אסור בתשמיש המטה, ואין אהלו אלא אשתו, שנאמר¹⁶ "לָךְ אָמַר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאֶהָלֵיכֶם". רבי יהודה אומר: "שְׁבַעַת יָמִים" - ימי ספירו¹⁷ (אסורים בתשמיש המיטה), ולא ימי חלוטו. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: שבעה ימי ספירו, קל וחומר לימי חלוטו (שאסור בתשמיש המיטה).

ואמר רבי חייא: דנתי לפני רבי, לימדתנו רבינו, יותם, לא היה לו לעוזיהו (משנצטרע) אלא בימי חלוטו.¹⁸ אמר לו: אף אני כך אמרתי (שמצורע מוחלט מותר בתשמיש המיטה).

במאי קמיפלגי? רבי יוסי ברבי יהודה סבר גלי רחמנא בימי ספירו, וכל שכן בימי חלוטו. ומר סבר מאי דגלי, גלי, ומאי דלא גלי, לא גלי.

למימרא דבכהן תליא מילתא?

אין. והתניא: "וּבְיֹום הַרְאֹתָ בּוֹ"¹⁹ - יש יום שאתה רואה בו, ויש יום שאי אתה רואה בו. מכאן אמרו: חתן שנולד בו נגע, נותנין לו שבעה ימי המשתה (שלא יראה לפני הכהן), לו ולביתו ולכסותו. וכן ברגל, נותנין לו שבעת ימי הרגל, דברי רבי יהודה. רבי אומר: אינו צריך (לדרוש דין זה מהפסוק), הרי הוא אומר²⁰ "וְצִנָּה הִפְּחֵן וּפְנֹו אֶת הַבַּיִת", אם ממתנינים לו לדבר הרשות, כל שכן לדבר מצוה.

¹³ דממה נפשך אין רואין, דאין שם שמחה. דאי מטמא ליה, מאי אהני ליה. ואי מטהר ליה, אוסרו בתשמיש המיטה כל שבעת ימי ספירו, דצוותא דאשתו ניחא ליה. רש"י.

¹⁴ דרואין נגעים במוסגר שני, דממה נפשך, אי מטהר ליה, הרי שמחה היא לו. ואי מטמא ליה וצריך שילוח, שמחה היא לו שמתירו בתשמיש, דקסבר רבי בצוותא דאשתו ניחא ליה טפי. רש"י. ובכך סובר כר"מ שרואים נגעים במוסגר; אבל לא מטעמיה, דלרבי מאיר הטעם, שיכול כהן לראות רק להקל. ואילו רבי סבר כטעמא דרבי יוסי דלא מצי שתיק, והטעם שרואים במוסגר, דממה נפשך שמחה היא לו. ע"פ ריטב"א.

¹⁵ כללא דמילתא: (רבי מאיר ורבי יוסי פליגי בתרתי. א. האם כהן יכול לשתוק כשרואה סימני טומאה. ב. איזו צוותא עדיף ליה) רבי מאיר סבר צוותא דעלמא עדיפא ליה, ורבי יוסי סבר איכא דניחא ליה בדעלמא ואיכא דניחא בדאשתו. ורבי סבירא ליה כרבי יוסי דאין כהן רשאי לשתוק, וסבירא ליה דצוותא דאשתו עדיף ליה. ולמאן דתני איפכא סבירא ליה, דלרבי צוותא דעלמא עדיף ליה. רש"י.

¹⁶ דברים, פרשת ואתחנן, ה, כז.

¹⁷ דהיינו לאחר שנטהר מצרעתו, ועובר סדר טהרה (ויקרא, פר' מצורע, יד, ב-ח), נכנס למחנה וסופר שבעה ימים (שבסופם מגלח שערו, וטובל, וביום השמיני מביא קרבנות), ואלו הם ימי ספירו.

¹⁸ עוזיהו מלך ביהודה 52 שנה. ונתנגע בשנת 27 למלכותו, והיה מנוגע במשך 26 שנה, עד מותו. יותם בנו היה בן 25 כשעלה למלוכה. נמצא שאמו נתעברה כשהיה מצורע מוחלט. ע"פ רש"י.

¹⁹ ויקרא, פרשת תזריע, יג, יד.

²⁰ ויקרא, פרשת מצורע, יד, לו.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

מאי בינייהו?

אמר אביי: משמעות דורשין איכא בינייהו.

ורבא אמר: דבר הרשות איכא בינייהו (לרבי יהודה ממתנינים רק לדבר מצוה, ורבי יליף מנגעי בתים שממתנינים אף לדבר הרשות).

שיטות הראשונים

דין מצורע בתשמיש המיטה: מצורע מוחלט מותר בתשמיש המיטה. מצורע בימי ספירו, אסור בתשמיש המיטה. לדעת רש"י מצורע מוסגר אסור בתשמיש המיטה.²⁴ ודעת תוספות, ר"ן, ומאירי,²² דאף מצורע מוסגר מותר בתשמיש המיטה. וכן נראה דעת הרמב"ם.²³

שילוח מצורע מוסגר מחוץ למחנה: מצורע מוחלט משתלח מחוץ למחנה ישראל. לדעת רש"י²⁴ מצורע מוסגר אינו משתלח. ודעת תוספות ומאירי, דאף מצורע מוסגר משתלח מכל מחנות.²⁵

²⁴ והקשו תוספות על רש"י ממה ששינונו במגילה (ח' ב') אין בין מוסגר למוחלט אלא פריעה ופרימה.

²² בדעת המאירי צ"ב, שכן כאן, ולהלן (ט"ו ב'), מבואר דמותר בימי הסגרו. ובמסכת נדה (ל"ד ב') כתב שאסור.

²³ כן כתב המאירי כאן: ואף גדולי המחברים לא מצאתי בדבריהם (ראה הל' טומאת צרעת, יו-י) איסור תשמיש אלא לימי ספירה (ראה הל' טומאת צרעת, יא,א), וכדכתיב בהדיא בימי ספירו (ויקרא יד,ח) "וַיֵּשֶׁב מִחוּץ לְאֶהֱלוֹ", ואין אהלו אלא אשתו, שיהיה כמנוחה וכאבל ליאסר בתשמיש. עכ"ל. מקורות: תוספות (ז' א', ד"ה אמר רבי). ר"ן (חיל' ט"ו ב', ד"ה ופשטינן). מאירי (ז' ב', ד"ה והרבה חולקים; ט"ו ב', ד"ה אבל אסור בתשמיש; נדה ל"ד ב', ד"ה מצורע).

²⁴ אמנם בכת"י רש"י כאן, מבואר שחזר בו. וכן כתבו תוספות שרש"י חזר בו בפירושו למסכת מגילה.

²⁵ והקשו תוספות דבגמרא מגילה (ח' ב') יליף מ"ימי" "כל ימי", לרבות מצורע מוסגר לשילוח.